

Dějinný kontext a současné podoby amerického politického katolicismu

Roman Míčka

1. NÁBOŽENSKÝ ROZMĚR AMERICKÉ IDENTITY

Náboženský rys americké identity je předmětem zájmu mnoha studií, reflexí a sociologických zkoumání. Z historického hlediska má již „zakladatelský mýtus USA“ hluboké náboženské kořeny, které se dodnes odrážejí kromě jiného i v tzv. americkém občanském náboženství. Tyto otázky popsal a hluboce reflektoval ve svém díle *Demokracie v Americe* (1835, 1840) již Alexis de Tocqueville, který byl fascinován americkou kulturou a politickými institucemi.¹ Americký projekt je podle Tocquevilla dílem Prozřetelnosti, Amerika a její politické zřízení se v dějinách objevily tehdy, když se vývoj v Evropě stal neperspektivním pro lidskou svobodu, „... jako by si ji Bůh nechával v záloze a jako by se právě vynořila z vod potopy světa.“² Tocqueville dále říká: „Doma jsem vždycky viděl, jak duch náboženství a duch svobody jdou téměř vždy opačným směrem. Zde jsem je nacházel těsně spojeny: vládly společně na téže půdě.“³ V současnosti se s křesťanstvím v USA identifikuje 75–80 % Američanů – ti se hlásí cca ze dvou třetin k rozličným tradičním či novým protestantským denominacím a z jedné třetiny ke katolicismu, cca 5 % obyvatelstva se aktivně hlásí k jiným náboženstvím (islám, judaismus, hinduismus, buddhismus apod.) a přibližně 15 % se neidentifikuje s žádnou organizovanou formou náboženství, ovšem pouze asi 4 % sami sebe identifikují jako ateisty či agnostiky.⁴ V existenci Boha věří s absolutním přesvědčením 71 % Američanů, se skoro jistým přesvědčením 17 %, pou-

¹ Alexis de TOCQUEVILLE, *Demokracie v Americe*, Praha: Academia, 2000, s. 222.

² Tamtéž, s. 212.

³ Tamtéž, s. 224.

⁴ Srov. U. S. CENSUS BUREAU, „Self-Described Religious Identification of Adult Population: 1990 to 2008,“ www.census.gov/compendia/statab/2010/tables/10s0075.pdf [cit. 30. 1. 2012]; U. S. RELIGIOUS LANDSCAPE SURVEY, „Religious Affiliation,“ religions.pewforum.org/reports [cit. 30. 1. 2012].

há 4 % si nejsou zcela jisti, 5 % v Boha nevěří a 3 % neví nebo odmítají odpovědět.⁵

V 50. letech 20. století Will Herberg vydal knihu *Protestant–Catholic–Jew: An Essay in American Religious Sociology* (1955),⁶ ve které reflektuje roli náboženství v USA a dochází k závěru, že religiozita je podstatným rysem americké identity. Poukazuje na to, že ačkoli americká imigrace byla původně zejména anglo-protestantská, v pozdější době, zejména v období po Občanské válce, se ve třech rozsáhlých imigračních vlnách z Evropy výrazně etnický a nábožensky diverzifikovala. Britsko-protestantský živel byl následnou imigrací redukován na cca polovinu populace. S utvářením Ameriky je spojen pojem *melting pot*, který se užíval jako obraz pro asimilaci přistěhovalců, kteří se vzdávali svých národních, jazykových a kulturních identit a byli „přetaveni“ v novou „lidskou rasu“ – Američana. Od Američana se očekávalo přijetí nové národní identity, jazyka, kultury. Herberg však říká: „Ovšem od jedné věci se neočekávalo, že se změní – náboženství. A tak je to právě náboženství, které se stalo ve třetí generaci diferencujícím elementem a kontextem sebeidentifikace a sociální lokace.“⁷ Náboženství bylo jedinou oblastí, v níž se od počátku amerického projektu připouštěla zásadní společenská diverzita. Základní tři náboženství tak lze podle Herberga vnímat jako tři větve „amerického náboženství“, které jsou třemi rozličnými reprezentacemi v zásadě stejných „duchovních hodnot“, hodnot, na kterých stojí americká demokracie.⁸ Píše:

Tři náboženské komunity – protestanti, katolíci, židé – jsou Amerikou. Společně zahrnují takřka celou populaci této země. Ve schématu věcí definovaných americkým způsobem života (*American Way of Life*) utvářejí tři tváře amerického náboženství, tři „jezera“ (*pools*) či „tavné kotle“ (*melting pots*), skrze něž se americký lid vynořuje jako národní entita po století masové imigrace.⁹

Amerika byla původně utvářena takřka výhradně protestantským žilem, ovšem další imigrací v 19. a 20. století se „uskutečnila transfor-

⁵ Srov. U. S. RELIGIOUS LANDSCAPE SURVEY, „Religious Affiliation,“ religions.pewforum.org/comparisons# [cit. 30. 1. 2012].

⁶ Will HERBERG, *Protestant–Catholic–Jew: An Essay in American Religious Sociology*, Chicago: University of Chicago Press, 1960 (orig. 1955).

⁷ Tamtéž, s. 23.

⁸ Srov. tamtéž, s. 38–39.

⁹ Tamtéž, s. 211.

mace protestantské Ameriky v tripartitní Ameriku ,triple meeting pot', tím že utvořila unii s dvěma minoritními komunitami odlišnými ve své etnické a sociální kompozici. Současná Amerika reflektuje takřka v každém bodě tento základní fakt dějin."¹⁰

Herbergovu tezi v zásadě přebírají i někteří současní autoři, kupříkladu S. P. Huntington, který taktéž spatřuje specifičnost náboženské identity USA nikoli jako výhradně protestantskou (WASP), ale širěji „křesťanskou“, spočívající zejména v interakci a vzájemném kulturním obohacení mezi protestantismem a katolicismem.¹¹ Specifické rysy americké náboženské situace současnosti jsou často kladeny do kontrastu s kontextem evropským. I v českém prostředí jsou známa některá díla sociologů náboženství jako Peter L. Bergera¹² či Grace Davie,¹³ kteří kladou důraz na odlišnou míru religiozity a specifickou roli náboženství v americké společnosti, zejména ve srovnání s evropskými zeměmi – debata se promítá kupříkladu v titulu knihy *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations*.¹⁴

1.1 Vztah politiky a náboženství v USA

Tocqueville považoval náboženství v širokém slova smyslu za zásadní pro formování, udržení a fungování amerického systému. Ačkoli americký ústavní systém předpokládá plné oddělení politických a náboženských institucí, přičemž stát nesmí omezovat či privilegiovat žádné z náboženských vyznání, náboženství je zásadním a určujícím činitelem a zdrojem morálky formující politickou kulturu a legitimitu. Tocqueville říká: „Náboženství, které se u Američanů nikdy přímo nevměšuje do řízení společnosti, musí být tedy považováno za hlavní z jejich politických institucí.“¹⁵ Tento náboženský základ amerického politického systému bývá často nazýván „americkým občanským náboženstvím“. Je proje-

¹⁰ Tamtéž, s. 211.

¹¹ Srov. Samuel P. HUNTINGTON, *Kam kráčíš Ameriko? Krize americké identity*, Praha: Rybka Publishers, 2005, s. 99.

¹² Peter L. BERGER, *Vzdálená sláva: Hledání víry ve věku lehkověrnosti*, Brno: Barrister & Principal, 1997.

¹³ Grace DAVIE, *Výjimečný případ Evropa: Podoby víry v dnešním světě*, Brno: CDK, 2009.

¹⁴ Peter L. BERGER – Grace DAVIE – Effie FOKAS, *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations*, Burlington: Ashgate, 2008.

¹⁵ TOCQUEVILLE, *Demokracie v Americe*, s. 222.

vem zvláštní náboženské formy, jež neodpovídá žádnému konkrétnímu náboženskému vyznání občanů Spojených států, je akceptovatelný a slučitelný se všemi křesťanskými denominacemi, ba i některými mimokřesťanskými náboženstvími. Za obsah tohoto občanského náboženství bývá považována soustava přesvědčení, hodnot, mýtů a symbolů, které dodávají politické kultuře a politické podstatě systému, jeho dějinám a institucím legitimitu, hodnotový a transcendentní základ. Ačkoli má toto občanské náboženství svůj základ v puritánském protestantismu a v biblické tradici, stalo se postupem doby čistě občanským přesvědčením, nezávislým na jakékoli konfesi. V tomto smyslu se obvykle odlišují dvě formy „sakralizace politického systému“, jak činí kupříkladu Emilio Gentile, když odlišuje právě občanské náboženství od tzv. náboženství politického – prvé je zdrojem a legitimizací hodnot svobody, lidské důstojnosti demokracie, zaručuje pluralitu názorů, druhé je naopak sakralizací politického systému založeného na ideologickém monismu, který legitimizuje radikalitu a průnik do všech aspektů života jednotlivce a společnosti.¹⁶ Koncept specifického amerického občanského náboženství popsal a definoval poprvé Robert Bellah v roce 1967, který samozřejmě bere na vědomí, že autorem tohoto pojmu je J. J. Rousseau, ale že tato idea se plně a takřka výhradně realizovala ve Spojených státech.¹⁷ S. P. Huntington o americkém občanském náboženství hovoří v tom smyslu, že jej lze charakterizovat jako jakési „křesťanství bez Krista“, jehož základním axiomem je víra v existenci Boha. Popírat existenci Boží podle něj znamená popírat základní principy, na kterých spočívají společnost a politické zřízení Spojených států.¹⁸ V českém kontextu tematiku amerického občanského náboženství a debaty kolem něj, včetně teologického kontextu, reflektoval kupříkladu Bogdan Pelc.¹⁹

Ačkoli jsou Evropa a Spojené státy obvykle vnímány jako jeden civilizační celek, zejména díky pozici náboženství ve společnosti mají na pojetí politiky odlišnou optiku. V Evropě dějinný vývoj vztahu mezi politikou a náboženstvím vedl v duchu sekularizační doktríny k jejich zásadnímu oddělení, kdy nedošlo jen k pochopitelné a žádoucí instituci-

¹⁶ Srov. Emilio GENTILE, *Politická náboženství: Mezi demokracií a totalitarismem*, Brno: CDK, 2008, s. 11–12.

¹⁷ Srov. Robert N. BELLAH, „Civil Religion in America,“ www.robertbellah.com/articles_5.htm [cit. 30. 1. 2012].

¹⁸ Srov. HUNTINGTON, *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 109–113.

¹⁹ Srov. Bogdan PELC, „Americké civilní náboženství,“ www.teologicketexty.cz/casopis/2004-5/Americke-civilni-nabozenstvi.html [cit. 30. 1. 2012].

onální rozluce mezi církví a státem, ale taktéž k celkovému vytlačování náboženských a z nich vyplývajících morálních hodnot z politického diskursu do oblasti soukromí. Fenomén občanského náboženství jako souboru základních hodnot se v Evropě nerozvinul. V kontrastu k evropské realitě tedy hraje ve Spojených státech amerických náboženství v politice zásadně odlišnou a důležitější úlohu.

1.2 Dějinný kontext amerického katolicismu

V situaci převážně anglo-protestantské imigrace byly Spojené státy takřka výhradně protestantskou zemí. V roce 1776 bylo na území nově vyhlášených USA pouze 35 000 katolíků, což bylo cca 0,8 % celkového množství populace, koncentrované zejména v Marylandu a v enklávách v New Yorku a Pennsylvanii. Američané byli bílými anglo-saskými protestanty a na katolíky pohlíželi s nedůvěrou. Katolicismus byl spojován se strukturami Starého světa, autoritářstvím, monoarchickými režimy, nesvobodou, tedy s představami protikladnými americkému projektu. Po roce 1815 však zvyšující se migrace zejména z Irska a Německa omezila exkluzivně protestantský charakter Ameriky. Tento příliv katolických migrantů, čítající za sto let do roku 1920 celých 33,6 milionu,²⁰ vyvolával antikatolické nálady mezi Američany. Tyto nálady, vedené spíše v politickém než náboženském diskursu, kriticky poukazovaly na katolickou antidemokratičnost, despocii, autokracii, nedostatek dispozic pro občanství a republikánství.²¹ Tento postoj byl umírněn až po Občanské válce, kdy vládní restrikce katolíků byly ukončeny, ačkoli v sociálně-kulturní a politické oblasti zůstalo dodnes mnoho antikatolických předsudků. Další migrační katolické vlny proběhly ve dvacátém století – kromě Irska, Německa a Itálie také z východní Evropy, zejména Polska a Československa. Mezi lety 1940 a 1960 se díky další imigraci a poválečnému babyboomu katolická populace takřka zdvojnásobila.²² K imigrantskému katolicismu z Evropy se taktéž stále ve větší míře připojují rozhojňující se komunity latinskoamerických a afroamerických

²⁰ Srov. Chester GILLIS, *Roman Catholicism in America*, New York: Columbia University Press, 1999, s. 59.

²¹ Srov. AHLSTROM, *A Religious History of the American People*, New Haven: Yale University Press, 1972, s. 540–568.

²² Srov. GILLIS, *Roman Catholicism in America*, s. 76.

katolíků. V současnosti katolíci v USA činí 23,9 % veškerého křesťanského obyvatelstva (78,4 %), v celkových počtech jde k roku 2007 asi o 60 milionů dospělých obyvatel USA z celkového tehdejšího počtu 305 milionů.²³ Jde ovšem o velmi diverzifikovanou komunitu, v jejímž rámci se přibližně třetina plně účastní náboženského života církve, třetina je registrována ve farnostech a účastní se náboženského života nepravidelně, třetina není církví registrována vůbec.²⁴

Katolicismus v USA čelil zcela novému a neznámému prostředí a také novým výzvám. Demografické narušení původně takřka exkluzivně protestantského charakteru USA šlo ruku v ruce se vzájemnou náboženskou, hodnotovou a kulturní inspirací mezi protestantismem a katolicismem. Chester Gillis ve své knize *Roman Catholicism in America* (1999) vývoj uzavírá hodnocením: „Katolíci – outsideři po většinu amerických dějin – se nyní v mnoha dimenzích ovlivňujících americkou kulturu prokazují jako její plnoprávní činitelé.“²⁵ S. P. Huntington ve své knize *Kam kráčíš Ameriko? Krize americké identity* (orig. 2004) k tématu píše:

Po více než dvě století definovali Američané svou identitu v opozici ke katolicismu. Katolický živel byl zprvu potírán a eliminován a posléze byl vystaven pronásledování a diskriminaci. Nakonec však americký katolicismus do sebe asimiloval mnoho charakteristik svého protestantského okolí a byl naopak sám asimilován do středního proudu amerického náboženství. Tyto procesy proměnily Ameriku z protestantské země v křesťanskou zemi s protestantskými hodnotami.²⁶

Richard J. Neuhaus dokonce s vědomím toho, že katolicismus je největší homogenní náboženskou skupinou v americké společnosti a že se společně s evangelikalismem postupně stal nejvýznamnějším náboženským činitelem stávající americké společnosti, hovoří o jakémsi americkém dějinném *katolickém momentu*, „v němž římskokatolická církev ve Spojených státech převezme svou právoplatnou roli v kulturně-formujícím úkolu utváření nábožensky formované veřejné filozofie pro americký experiment uspořádané svobody.“²⁷

²³ Srov. U. S. RELIGIOUS LANDSCAPE SURVEY, „Religious Affiliation,“ religions.pewforum.org/reports# [cit. 30. 1. 2012].

²⁴ Srov. GILLIS, *Roman Catholicism in America*, s. 274.

²⁵ Tamtéž, s. 236.

²⁶ HUNTINGTON, *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 99.

²⁷ ROBERT J. NEUHAUS, *The Catholic Moment: The Paradox of the Church in the Postmodern World*, San Francisco: Harper & Row Publishers, 1987, s. 283.

Chester Gillis komentuje i určité aspekty vlivu protestantského prostředí na formování amerického katolicismu a hledání jeho identity:

Spletitý příběh amerického katolicismu je příběhem loajality a nezávislosti, poslušnosti a autonomie, asimilace a separatismu – vytvářejícím katolickou subkulturu a pokoušejícím se z ní zároveň uniknout. Je příběhem komunity, která chce být věrná své církvi i své zemi.²⁸

Často se amerikanizace katolicismu chápe jako akceptace některých protestantských hodnot, ačkoli tato teze není bezesbýtku všeobecně akceptovaná. Kupříkladu Christopher Dawson měl za to, že podstatný pro specifika americké katolické církve je „irský živel“: „A tak demokratický charakter amerického katolicismu, který je první věcí, jež udeří zahraničního pozorovatele do očí, není naprosto výtvorem amerických podmínek, nýbrž vděčí za svůj základní charakter irskému dědictví.“²⁹ Je to v zásadě názor i Herbergův, který specifický vývoj amerického katolicismu taktéž připisuje specifickým prvkům irského katolicismu:

Byl anglofonní, „puritánský“, demokratický, lidový a aktivistický, s nedostatečnou tradiční katolickou duchovností, ale také s nedostatkem aristokratického konzervatismu či barokních excesů, které byly tak charakteristické pro kontinentální katolicismus devatenáctého století. (...) Ale snad nejvíce odlišujícím rysem irského katolicismu, rysem který nejvíce působil inspirativně na rozvoj katolicismu v Americe, byla fúze náboženství a nacionalismu v irské mysli.³⁰

Specifický vývoj amerického katolicismu byl taktéž v určitých aspektech obtížně akceptován ze strany evropské katolické církve a ze strany papežů, jak naznačují některé dobové debaty a církevní dokumenty, kupříkladu listy papeže Lva XIII. *Longinqua Oceani* (1895) a *Testem Benevolentiae* (1899), které se kriticky vyjadřují k „americanizaci“ katolické církve v USA. Tento odlišný duch amerického katolicismu, který se oproti evropskému kontextu projevoval vysokou vstřícností vůči americkým liberálním a demokratickým institucím, se opět silně projevil na Druhém vatikánském koncilu a údajně skrze americké biskupy a některé teology (zejména Johna Courtney Murraie) výrazně ovlivnil proměnu důrazů oficiální doktríny církve v některých sociálních otázkách (svo-

²⁸ Tamtéž, s. 271.

²⁹ Christopher DAWSON, *Krise západní vzdělanosti*, Praha: SPN, 1991, s. 65.

³⁰ HERBERG, *Protestant–Catholic–Jew*, s. 145–146.

boda svědomí, uznání morální hodnoty některých liberálních institucí, svobodného trhu, demokracie, uznání plné autonomie politického řádu apod.).³¹

1.3 Volební preference amerických katolíků

Americký katolicismus je oproti evropským formám specifický kromě jiného tím, že jej nelze přímo ztotožnit s určitým politickým vyjádřením, politickou stranou či volební preferencí. Systém politických stran v USA, v němž po mnoho desetiletí funguje „bipartismus“ republikánů a demokratů, nedal vzniknout žádné politické straně, která by se přímo identifikovala s katolicismem a pokusila se o agregaci katolických voličů, jako se tomu dělo a děje v kontextu evropském. Po mnoho desetiletí se katoličtí voliči identifikovali spíše s Demokratickou stranou, přičemž tato éra vyvrcholila dokonce zvolením „katolického“ prezidenta J. F. Kennedyho (1961–1963). Konkrétní vývoj politické účasti a politických preferencí v americké společnosti je důkladně popsán kupříkladu v těchto dvou monografiích – Prendergastově *The Catholic Voter in American Politics: The Passing of the Democratic Monolith* (1999),³² či Marlinově *The American Catholic Voter: 200 Years of Political Impact* (2004).³³ Oba autoři reagují ve svých knihách na zásadní fenomén posledních dvou desetiletí, klesající podporu demokratů a rostoucí podporu republikánů. Preferenční demokratů v následujících desetiletích po éře J. F. Kennedyho začala rapidně klesat ve prospěch republikánů: „Od pozdních šedesátých let a obzvlášť v letech osmdesátých procento katolíků sebeidentifikovaných jako demokraté začalo rapidně klesat.“³⁴ Prendergast na základě historických analýz volebních preferencí katolíků tento vývoj interpretuje jako postupný, pozvolný, leč vytrvalý trend příklonu k republikánům v průběhu celého 20. století. Tento trend byl podle něj pouze třikrát zásadně narušen – prezidentskou kandidaturou katolíka Al Smitha v roce

³¹ Srov. Roman Míčka, „Význam americké zkušenosti pro katolické sociální myšlení,“ *Universum – Revue České křesťanské akademie* 16, č. 3 (2006): 19–24.

³² William B. PRENDERGAST, *The Catholic Voter in American Politics: The Passing of the Democratic Monolith*, Washington, D. C.: Georgetown University Press, 1999.

³³ George MARLIN, *The American Catholic Voter: 200 Years of Political Impact*, Indiana: St. Augustine's Press, 2004.

³⁴ PRENDERGAST, *The Catholic Voter in American Politics*, s. 25.

1928 za demokraty, volbou J. F. Kennedyho v roce 1960 a aférou Watergate v roce 1972.³⁵ V průběhu osmdesátých a devadesátých let minulého století došlo, mimo jiné i v souvislosti s tzv. „konzervativní revolucí“ k ještě zásadnějším proměnám preferencí amerických katolíků, přičemž tito jsou v současné době rozděleni na dva poměrně souměrné tábory, z nichž jeden má blíže k demokratům a druhý k republikánům. Příčin těchto přesunů volebních preferencí lze shledávat více, Prendergast je redukuje v zásadě na dvě základní – rostoucí společenský status katolíků od spodních pater americké společnosti ke střední třídě a proměnu politické agendy a hodnotového zakotvení u demokratů i republikánů.³⁶ Při hlubší analýze vztahu mezi katolickou sociální naukou a politickými ideologiemi v USA Stephen Krason dospívá k názoru, že postupný odklon katolíků od Demokratické strany souvisí primárně s proměnou ideologického zakotvení strany. Zatímco katolíci se podle něj aktivně identifikovali se „starým liberalismem“ Demokratické strany (od Rooseveltova *New Dealu* přibližně do roku 1960), „nový liberalismus“ (od šedesátých let, inspirovaný *Novou levicí*) je pro ně vzhledem k hodnocení role náboženství a morálky ve společnosti hůře akceptovatelný.³⁷ Patrick Allitt, který se hlouběji zabýval vývojem amerického katolicismu od 50. let, zejména v jeho konzervativní linii, ve své knize *Catholic Intellectuals and Conservative Politics in America, 1950–1985* (1993) hovoří o „velké transformaci v americkém katolicismu“ v raných 60. letech 20. století, která přinesla radikální vyostření a prohloubení konfliktní linie mezi americkými liberálními a konzervativními katolíky, přičemž konzervativní linie od té doby nabývá výrazně na síle.³⁸

Trend převažující podpory Demokratické strany se držel u amerických katolických voličů až do 80. let 20. století, kdy určitý zlom znamenala podpora 56 % amerických katolíků Ronaldu Reaganovi v roce 1984, přičemž v dalších volbách v roce 1988 došlo k určitému regresu zpět k demokratům (Dukakis 52 %, Bush 48 %), v roce 1992 však Bill Clinton získal pouhých 44 % katolických voličů, 56 % rozdělilo své hla-

³⁵ Srov. tamtéž, s. 219–222.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 222–224.

³⁷ Srov. Stephen M. KRASON, *Liberalism, Conservatism, and Catholicism: An Evaluation of Contemporary American Political Ideologies in Light of Catholic Social Teaching*, New Hope, KY: St. Martin de Porres Lay Dominican Community, 1994, s. 21–25.

³⁸ Srov. Patrick ALLITT, *Catholic Intellectuals and Conservative Politics in America, 1950–1985*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1993, s. 83–84.

sy mezi Bushe (36 %) a Perota (20 %)³⁹. Pokud se zaměříme na volební preference posledního desetiletí, vidíme podle tzv. *Exit Polls*,⁴⁰ že americká katolická komunita jako celek činí celých cca 25 % amerického obyvatelstva volila v roce 2000 republikána Bushe ze 46 % a demokrata Ala Gora z 53 %, zatímco v roce 2004 Bush získal na svou stranu dalších 6 % katolíků, celkem tedy 52 %, a demokrata Kerryho (ač formálně katolíka) podpořilo 47 %.⁴¹ V prezidentských volbách v roce 2008, kdy proti sobě stáli demokratický kandidát Barack Obama a republikánský kandidát John McCain, katolíci jako celek podle průzkumů *Exit Polls*⁴² volili Obamu z 54 % a McCaina z 45 %. Pokud zohledníme i další faktory průzkumu a omezíme se na rok 2008, mezi „bílymi“ (zejména tedy nehispánskými a neafroamerickými) katolíky však mírně převažovali stoupenci McCaina (52 %), stejně tak mezi katolíky více observatními, bez ohledu na „rasu“ (navštěvujícími bohoslužby alespoň jednou týdně) získal McCain 50 %, Obama 49 %. Prezidentské volby 2012 mezi Barackem Obamou a Mittem Romneyem podle *Exit Polls*⁴³ znamenaly však pokles preference u katolíků jako celku (50 %) pro Obamu a posílení pro republikána Romneyho (48 %). U „bílých“ katolíků je vzestup podpory republikánskému kandidátovi ještě zřejmější (59 %) a pokles podpory Obamy (40 %). Podobně se zvětšila i propast mezi nábožensky zanánejšími katolíky (navštěvující bohoslužby alespoň jednou týdně), kteří volili Romneyho z 57 % a Obamu ze 42 %, a liberálnějšími katolíky, kde byl poměr opačný (42 % / 56 %).

I když tedy mezi katolíky v USA hrají ve volební preferenci roli určité rozdíly v rasové příslušnosti (bílí x latinoameričtí x afroameričtí) či v některých faktorech míry intenzity náboženského života, v zásadě lze konstatovat přibližné rozdělení katolické komunity současnosti na dvě rovnovážné poloviny co do preferencí demokratů a republikánů. Pohled na aktuální nebo zcela nedávnou politickou scénu ostatně ukazuje, že katolíci jsou v zásadě rovnoměrně zastoupeni v obou politických stranách a jejich počet přibližně odpovídá počtu katolíků ve společnosti. Na některých statistikách lze pozorovat dynamicky rostoucí zastoupení ka-

³⁹ Srov. tamtéž, s. 17.

⁴⁰ POLLINGREPORT, „Exit Polls: Election 2000,“ www.pollingreport.com/2000.htm#EXIT [cit. 30. 1. 2012].

⁴¹ CNN, us.cnn.com, odkaz goo.gl/ZtIjL [cit. 30. 1. 2012].

⁴² CNN, www.cnn.com, odkaz goo.gl/0uGtH [cit. 30. 1. 2012].

⁴³ CNN, edition.cnn.com, odkaz goo.gl/4b0CF [cit. 12. 11. 2012].

tolíků v americkém Kongresu, které mělo vzrůstající tendenci vzhledem k jejich zastoupení v celku americké společnosti,⁴⁴ přičemž v současnosti (k roku 2013) dosahuje počet katolíků v Kongresu USA celkem 31 %⁴⁵ – dokonce více, než by odpovídalo zastoupení katolíků v americké populaci. Katolíci jsou zde rozděleni dle stranické příslušnosti v poměru 57/43 % ve prospěch demokratů.⁴⁶

2. ROZLIČNOST FOREM POLITICKÉHO VYJÁDRĚNÍ AMERICKÉHO KATOLICISMU

Pokud tedy pohlédneme na politický katolicismus v USA touto optikou a v takové šíři pojmu, můžeme jak v politické praxi, tak v oblasti teoretického uvažování identifikovat celou širokou škálu politických a ekonomických názorových přístupů, kterými jsou vyčerpávány všechny obvyklé škály politických ideologií a názorových proudů. Taková široká názorová diverzita v rámci katolicismu je pro svobodné prostředí americké kultury příznačná a jinde, zejména pak v Evropě, se s ní v takové podobě nesetkáváme.

Pokud bychom se měli alespoň dílčím způsobem zorientovat v celé široké, pestré a diverzifikované oblasti amerického katolického sociálního myšlení, tedy myšlení, které je produktem těch, kteří se jakýmkoli způsobem s katolicismem a katolickou církví identifikují, může nám být vodítkem kupříkladu klasifikace rozličných strategií jednotlivých skupin a jednotlivců vycházejících z katolické tradice, tak jak ji navrhuje kardinál Avery Dulles ve své slavné stati *Catholicism and American Culture. The Uneasy Dialogue* (1989).⁴⁷

Tradicionalistická strategie je kritická k mainstreamové americké kultuře a usiluje o obnovu centralizovaného a autoritativního katolicismu.

⁴⁴ ADHERENTS.COM, „Religious Affiliation of U. S. Congress,“ www.adherents.com/adh_congress.html [cit. 30. 1. 2012].

⁴⁵ Srov. Jennifer E. MANNING, „Membership of the 113th Congress: A Profile,“ dostupné na fas.org, odkaz goo.gl/L1tyf [cit. 18. 7. 2013].

⁴⁶ Srov. THE PEW RESEARCH CENTER'S FORUM ON RELIGION & PUBLIC LIFE, „Faith on the Hill: The Religious Composition of the 113th Congress,“ dostupné na www.pewforum.org, odkaz goo.gl/l2mHl [cit. 18. 7. 2013].

⁴⁷ Srov. Avery DULLES, „Catholicism and American Culture: The Uneasy Dialogue,“ in *Church and Society*, New York: Fordham University Press, 2008, s. 27–42.

Neokonzervativní strategie věří, že katolická tradice poskytuje jedinečné zdroje pro obnovu amerického experimentu uspořádané svobody.

Liberální strategie spatřuje v americké kultuře potenciál k modernizaci katolicismu cestou rozšiřování svobody, větší demokratizace a selektivního přístupu k tradičním katolickým doktrínám.

Radikální strategie kladě důraz na revoluční, profetický, kritický a kontrakulturní aspekt katolicismu zaměřený vůči mainstreamové americké kultuře kapitalismu, konzumerismu a militarismu.

Tato klasifikace je velmi výstižná, a i kdyby bylo možné nalézat různé přechodové a kompozitní typy, v zásadě lze většinu názorů a autorů z katolického prostředí podřadit pod jednotlivé „strategie“. Kristin E. Heyerová ve své knize *Prophetic & Public: The Social Witness of U. S. Catholicism* (2007)⁴⁸ v zásadě redukuje katolický přístup na dva hlavní proudy „institučně-církevní“ a „sektářsko-prorocký“. Tyto proudy jsou symbolicky reprezentované J. Bryanem Hehirem, politickým poradcem amerických biskupů, který prosazuje „spolupracující model veřejné církve“ a teologem Michaellem T. Baxterem prosazujícím „prorocký a radikálně kritický model kontrastního společenství“. Můžeme tedy alespoň prozatím a pracovníě redukovat čtyři strategie na dvě integrující. Kupříkladu Weigel chápe tuto pomyslnou dualitu strategií jako *kulturní válku* uvnitř amerického katolicismu mezi *jakobínským pokušením* avantgardního liberálně levicového katolicismu a *Tertuliánovým pokušením* legalistického paleokonzervativního moralismu.⁴⁹

Politické implikace do značné míry souvisejí s charakterem a zaměřením teologie, interpretace křesťanské doktríny v širokém slova smyslu. Kupříkladu na struktuře knihy českého teologa Petra Macka v jeho knize *Novější angloamerická teologie* (2008)⁵⁰ můžeme vidět, že jím uspořádané teologické přístupy již do značné míry terminologicky i obsahově implikují politické souvislosti. Celou sféru angloamerické teologie v zásadě člení na *klasické „konzervativní“ přístupy* a *postkritické proudy* (konzervatismus) na straně jedné, a *klasické „liberální“ přístupy* a *emancipační proudy* – formy teologie osvobození, feministické teologie apod. (liberalismus, radikalismus) na straně druhé. Zatímco tedy liberální a radikální strategie

⁴⁸ Srov. Kristin E. HEYER, *Prophetic & Public: The Social Witness of U. S. Catholicism*, Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2007, s. 59–117.

⁴⁹ Srov. George WEIGEL, *Catholicism and the Renewal of American Democracy*, New York: Paulist Press, 1989, s. 24.

⁵⁰ Srov. Petr MACEK, *Novější angloamerická teologie*, Praha: Kalich, 2008.

bude obvykle mít blízko z ideologicko-politického hlediska k moderním typům liberalismu a některým formám socialismu, tradicionalistická a neokonzervativní strategie bude vykazovat hluboké souvislosti s klasickou liberální a konzervativní tradicí.

2.1 Politické postoje americké katolické hierarchie

Na prvním místě je třeba uvést oficiální postoj americké katolické hierarchie k politickým a ekonomickým otázkám, nikoli tedy názory jednotlivých proponentů a představitelů církve, ale kupříkladu společná vyjádření *Konference katolických biskupů USA*. Katolická hierarchie formálně samozřejmě reprezentuje jednotu s celkem katolické církve, přičemž za oficiální nauku o společnosti, politických a ekonomických otázkách považuje tzv. sociální nauku církve. Ta je nicméně aktualizována a konkretizována na americkou situaci v dílčích prohlášeních a dokumentech. Za příklad lze považovat vydání listu *Economic Justice for All: Pastoral Letter on Catholic Social Teaching and the U. S. Economy* (1986),⁵¹ který usiloval o aplikaci sociálního učení církve na konkrétní situaci amerického politického a ekonomického života. Pastorální dopis reaguje na aktuální otázky americké společnosti, přičemž se v duchu principů sociální spravedlnosti, solidarity a lásky k bližnímu kriticky vymezuje vůči některým aspektům americké reality a volá po obnově mravního vědomí. List *Economic Justice for All* vyvolal ve své době obsáhlou debatu a rozličnou míru akceptace ze strany katolických věřících, přičemž dodnes slouží jako jeden ze základních dokumentů vyjadřující oficiální stanovisko americké katolické církve vůči světu americké politiky a ekonomiky. Kromě toho existují ze strany biskupské konference četná vyjádření a výzvy k rozličným jednotlivým otázkám života americké společnosti, zejména pak výzvy a aktivity k zachování kultury života (proti potratům), což je v USA výrazné a politickou scénu rozdělující téma. Výše nastíněný posun katolických voličů od demokratů k republikánům se dílčím způsobem připisuje aktivní podpoře republikánských prezidentských kandidátů ze strany Konference katolických biskupů USA od 70. let 20. století. Republikánští kandidáti byli od doby rozhodnutí

⁵¹ UNITED STATES CATHOLIC BISHOPS, „Economic Justice for All: Pastoral Letter on Catholic Social Teaching and the U.S. Economy,” www.usccb.org/upload/economic_justice_for_all.pdf.

Nejvyššího soudu *Roe vs. Wade* (1973) ve věci legality potratů povětšinou rozhodnými zastánci „protipotratového přístupu“, právě v opozici vůči mainstreamovému postoji demokratů.⁵²

I když *Konference katolických biskupů USA* jako celek se samozřejmě oficiálně nevyjadřuje k podpoře či odmítání konkrétních kandidátů, aktivity a prohlášení jednotlivých biskupů často přímo či nepřímo konkrétního kandidáta podporují. Při posledních prezidentských volbách kupříkladu mnohá vyjádření a výzvy jednotlivých biskupů či celé biskupské konference směřovaly proti konkrétním krokům v politice Baracka Obamy, zejména v oblasti kultury života a náboženské svobody.⁵³ Mnozí katoličtí laici však naproti tomu zásadní spor ve věci potratů chápou odlišně a interpretují sociální politiku a politická opatření Baracka Obamy jako více *pro-life*, než obvyklý konzervativní postoj striktně odmítající potraty.⁵⁴

2.2 Americký liberální katolicismus

Katolický liberalismus, který má hlubokou tradici datovanou již do Evropy 19. století, který se rozvinul v hnutí tzv. modernismu a dodnes v různých formách představuje progresivní a radikální směr v katolickém myšlení, má své stále a vlivné zastánce i v současném americkém katolickém kontextu. Ačkoli pojem katolického liberalismu měl v dějinách rozličná zabarvení a odlišné kontexty, současný americký katolický liberalismus („liberální strategii“) je možné do značné míry ztotožnit s „radikální strategií“. Z ideologického hlediska a s ohledem na politické a ekonomické souvislosti čerpá katolický liberalismus zejména

⁵² Margaret R. SAMMON, „The Politics of the U. S. Catholic Bishops: The Centrality of Abortion,“ in Kristin E HEYER – Mark J. ROZELL – Michael A. GENOVESE, *Catholics and politics: The dynamic tension between faith and power*, Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2008, s. 11–26.

⁵³ Srov. NATIONAL CATHOLIC REPORTER, „Catholic bishops make last-minute pitches for Election Day,“ dostupné na ncronline.org, odkaz goo.gl/ytb91 [cit. 4. 1. 2013]; CATHOLIC ONLINE, „US Bishops sue Obama to win your freedom,“ www.catholic.org/hf/faith/story.php?id=46401 [cit. 4. 1. 2013].

⁵⁴ Srov. CATHOLICS FOR OBAMA, „Many Catholics Find Obama to be the Pro-Life Candidate,“ dostupné na www.catholicsforobama.blogspot.cz, odkaz goo.gl/j71B2 [cit. 4. 1. 2013]; Charles J. REID, „Catholic, Pro-Life and Voting for Barack Obama,“ dostupné na www.huffingtonpost.com, odkaz goo.gl/OlrXe [cit. 4. 1. 2013].

z moderních forem liberalismu a radikální katolicismus ze socialismu. V současnosti však tyto tradice do velké míry splývají a je obtížné mezi nimi v jejich praktických důsledcích rozlišovat. Mezi známější a klasické americké katolické teology tohoto proudu patří kupříkladu mons. John A. Ryan (1869–1945), který byl ve 30. letech 20. století rozhodným zastáncem Rooseveltových ekonomických a sociálních opatření (*New Deal*), mnohé z nich svým dílem údajně inspiroval, sociální učení církve rozvíjel a interpretoval v duchu primátu sociální spravedlnosti a redistribuce.⁵⁵ Z novějších teologů do oblasti progresivní „liberální strategie“ bezesporu náleží kupříkladu Charles E. Curran (nar. 1934), z radikálnějších představitelů to jsou Raymond Edward Brown (1928–1998), Paul F. Knitter (nar. 1939), či feministická teoložka Rosemary Radford Ruether (nar. 1936) a mnozí další. Jejich pozice vůči etablované církevní hierarchii a mnoha tradičním katolickým doktrínám, zejména morálního charakteru, je kritická. Většina liberálních teologů se politicky identifikuje s širokým proudem americké levice a někdy i explicitně socialisticky inspirovanými proudy, jak je patrné z některých forem tzv. teologie osvobození. Ostatně tradice křesťanského socialismu, levicového anarchismu a pacifismu je v americkém prostředí hluboce zakotvena díky významné představitelce sociálního katolicismu Dorothy Day (1897–1918), která založila dodnes silné a vlivné hnutí *Catholic Worker Movement*. Do kontextu hlubších souvislostí interakce mezi americkou politikou a liberálně-radikálním katolicismem nás může uvést kupříkladu soubor tematických prací *What's Left? Liberal American Catholics* (1999),⁵⁶ v níž se autoři sebeidentifikují jako „levé“ či „progresivní“ křídlo americké katolické církve.⁵⁷ Liberální katolicismus se silně vymezuje vůči konzervativnímu katolicismu, zejména vůči jeho šíření a vzestupu v průběhu několika posledních desetiletí. Debata a pnutí v rámci katolicismu v USA, které se promítá i do určité diverzity názorů vysokých představitelů americké katolické církve, může být vyjádřena signifikantně kupříkladu silným odsuzujícím výrokem chicagského arcibiskupa kardinála Francise George, který měl v roce 1998 prohlásit, že „liberální katolicismus je již vyčerpaný projekt“, čímž deklaroval převažující trend

⁵⁵ Srov. Charles E. CURRAN, *Catholic Social Teaching, 1891–Present: A Historical, Theological, and Ethical Analysis*, Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2002, s. 178–179.

⁵⁶ Mary Jo WEAVER, *What's left?: Liberal American Catholics*, Bloomington, IN: Indiana University Press, 1999.

⁵⁷ Srov. tamtéž, s. ix–xvi.

katolicismu směrem ke konzervatismu. Nové trendy, jakými je vysoká účast progresivních katolíků v Obamově administrativě, dávají liberálním katolíkům naděje na obnovení vlivu progresivních směrů v katolicismu.⁵⁸

Touto dualitou přístupů se však možnosti přístupů nevyčerpávají zcela, obtížně zařaditelný je kupříkladu známý a vlivný katolický autor Alasdair MacIntyre,⁵⁹ který bývá obvykle řazen mezi hlavní představitele komunitarismu, ovšem sám se vůči němu vymezuje svým odmítáním multikulturalismu a noetického relativismu. Jeho antiindividualistické a protiliberální myšlení může být interpretováno dílčím způsobem i jako pozice konzervativní, anarchistická či dokonce paleolibertariánská.

2.3 Konzervativní proudy amerického politického katolicismu

2.3.1 Katolický přínos v americkém konzervatismu

Konzervativci v USA se obvykle konfesně a nábožensky výrazně nevymezovali, ani nezdůrazňovali přínos jednotlivých konfesí k idejím konzervatismu, ačkoli náboženství obecně hrálo vždy v konzervatismu zásadní roli – nenáboženští či dokonce ateističní konzervativci jsou naprostou výjimkou.⁶⁰ Konzervativci chápou obvykle obecně křesťanské náboženství, bez ohledu na tradici či konfesní zabarvení, jako podstatný zdroj morálky a konstitutivní faktor civilizace. Spojené státy byly založeny na protestantském náboženském étosu a náboženských představách, které se do značné míry vtiskly do výše zmiňovaného amerického občanského náboženství. Pro konzervatismus obecně je podstatná jakási „essence křesťanství“, potvrzující transcendentní autoritu, morální řád, přirozený zákon, spíše než konkrétní variabilita praxe a věroučné odlišnosti mezi konfesemi. Nicméně v katolicismu v širokém slova smyslu, jako náboženské víře i jako instituci, je mnohdy navzdory tomu často ze strany konzervativců spatřován podstatný historický zdroj podstaty západní civilizace. Někteří konzervativci, kupříkladu Eric Voegelin, který byl z praktického hlediska spíše nábožensky lhostejný, dokonce spojuje

⁵⁸ Srov. David GIBSON, „Will Obama Resurrect the Catholic Left?“ blog.beliefnet.com/pontifications/2009/06/will-obama-resurrect-the-catho.html [cit. 30. 1. 2012].

⁵⁹ Do češtiny přeložena jeho kniha *After Virtue* (1981): Alasdair MACINTYRE, *Ztráta ctnosti: K morální krizi současnosti*, Praha: Oikymen, 2004, Oikúmené.

⁶⁰ Srov. kupříkladu www.theatheistconservative.com či thegodlessconservativeparty.org.

katolicismus s osudem západní civilizace natolik, že všechny nekatolické hereze a větve protestantismu považuje v zásadě za nebezpečnou erupci gnóze a zdroj totalitarismu. Americkou revoluci tak chápe spíše jako šťastné uchování některých konstitučních prvků starého morálního řádu navzdory mohutné erupci protestantsko-osvícenského gnosticismu.⁶¹

Navzdory široce akceptovanému „protestantskému duchu“ amerického projektu, byla vlna konzervativního revivalu v 50. letech v USA hluboce ovlivněna intelektuály katolické orientace, někteří z nich v americkém katolicismu dokonce spatřovali naději na sjednocující a vůdčí sílu konzervatismu budoucnosti. Touto ideou proslul zejména Ross J. S. Hoffman ve své knize *The Spirit of Politics and the Future of Freedom* (1950). Mnozí pozdější neokonzervativci dokonce v Hoffmanově duchu v katolicismu spatřují budoucí perspektivy amerického projektu a příležitost k celkové náboženské a morální obnově USA, která by napomohla šíření politické „konzervativní revoluce“. Dokladem je kupříkladu již jednou citovaná Neuhausova kniha *The Catholic Moment: The Paradox of the Church in the Postmodern World* (1987),⁶² či *Catholicism and the Renewal of American Democracy* (1989)⁶³ George Weigela.

I když tedy konzervatismus v širokém slova smyslu má těžiště spíše v anglo-protestantském prostředí, již historicky měl řadu důležitých stoupenců katolické orientace (Joseph de Maistre, Alexis de Tocqueville, John Henry Newmann, G. K. Chesterton). Mezi nejvýznamnější americké konzervativce poválečné Ameriky na prvním místě patří William F. Buckley, zakladatel již výše zmíněného časopisu *National Review* a který proslul knihou *God and Man at Yale* (1951), kritizující socialistický, levicově-liberální a ateistický akademický mainstream na Yale, a knihou *McCarthy and His Enemies* (1954) ve které hájil senátora McCarthyho proti jeho oponentům. Buckley měl nejbliže ke klasickému liberalismu, se silným antikomunistickým akcentem, ovšem platformou časopisu *National Review* přispíval k obsáhlému dialogu a konvergenci v rámci amerického konzervatismu a po celá desetiletí byl jednou z nejvýznamnějších a nejrespektovanějších osobností amerického konzervatismu.

⁶¹ Srov. Eric VOEGELIN, *Nová věda o politice*, Brno: CDK, 2000, s. 156.

⁶² Robert J. NEUHAUS, *The Catholic Moment: The Paradox of the Church in the Postmodern World*, s. 283.

⁶³ George WEIGEL, *Catholicism and the Renewal of American Democracy*, New York: Paulist Press, 1989.

Zajímavým průvodním jevem amerického poválečného konzervatismu byly stále se množící konverze jeho významných představitelů ke katolicismu. Velkou poctou pro americký katolicismus byla i konverze tradicionalistického velíkána Russela Kirka v roce 1964 a kupříkladu i předsmrtná konverze Franka S. Meyera v roce 1972. Meyer byl nejvýznamnějším myslitelem, který přispěl ke konvergenci libertarianismu a tradicionalismu svým „fusionismem“ – přesvědčením, že tyto dvě velké tradice nestojí v rozporu – cílem politického řádu je podle něj svoboda, zatímco cílem morálního řádu je ctnost. Nutit lidi ke ctnosti, jak by mohli považovat za žádoucí někteří tradicionalisté a autoritáři, nepovažoval Meyer za správný cíl politického řádu.⁶⁴

Přínos mnoha dalších katolických autorů k americkému poválečnému konzervatismu se pokusil hlouběji zmapovat a reflektovat Patrick Allitt svou knihou *Catholic Intellectuals and Conservative Politics in America, 1950–1985* (1993).⁶⁵ Kromě již zmíněného Buckleaye se věnuje celé škála dalších autorů konzervativní orientace (John Lukacs, Thomas Molnar, Brent Bozell, John Noonan, Ross J. S. Hoffman, Francis G. Wilson, Dale Vree, Michael Jones, James Sullivan, Garry Wills, Michael Novak). Za zásadní impuls, který dodali katoličtí konzervativci americkému konzervativnímu mainstreamu již v době jeho oživení v 50. letech 20. století, považuje Allitt fenomén silného a principiálního antikomunismu⁶⁶ – a to jak v éře McCarthyovské (sám McCarthy byl katolík) kauzy, tak i v dalším vývoji vztahů mezi USA a Sovětským svazem. Katoličtí konzervativci se po celou dobu studené války vytrvale stavěli proti jakékoli smířlivé politice USA vůči komunistickým zemím. Jejich apokalyptické vidění komunismu jako největšího nepřítele náboženství se nakonec vtělilo do rétoriky konzervativního mainstreamu i politiky Republikánské strany (viz. Reaganův pojem *Evil Empire*).

Allitt dále v knize rozlišuje mezi jednotlivými generacemi katolických konzervativců a dává jejich myšlenky a názorové posuny do souvislosti s vývojem americké politiky i světového katolicismu, zejména pak se zásadním předělem v dějinách katolické církve – Druhým vatikánským koncilem (1962–1965). Akceptace, nebo naopak odmítnutí ideových po-

⁶⁴ Srov. Frank S. MEYER – Roman JOCH, *Vzpouřa proti revoluci dvacátého století*, Praha: Academia, 2003, s. 246–250.

⁶⁵ Srov. Patrick ALLITT, *Catholic Intellectuals and Conservative Politics in America, 1950–1985*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1993.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 20–31, 60–70.

sunů vyplývajících z tohoto koncilu (uznání svobody svědomí, impulsy k ekumenismu, vstřícnost vůči idejím lidských práv a demokracie, reforma liturgie), zanechalo mezi katolicky orientovanými konzervativci v USA zásadní zlomovou linii. Neokonzervativní a tradicionalistická a strategie amerického katolicismu, definovaná Avery Dullesem výše, tak vyjadřuje určitou podvojnost a pnutí v rámci širokého a diverzifikovaného proudu amerického katolického konzervatismu.

2.3.2 Katolický neokonzervativní proud

Neokonzervatismus je specifický proud v rámci amerického konzervatismu, který mnohé s širokým proudem soudobého amerického konzervatismu sdílí, ovšem v některých aspektech se odlišuje a radikalizuje (je obvykle silně nábožensky orientovaný, má kulturně-revoluční ambice, prosazuje aktivistickou zahraniční politiku, je radikálně proizraelský). Zatímco neokonzervativci sami sebe považují za modernizované konzervativce, kteří nově a efektivně čelí novým dějinně-politickým výzvám, z pozic tradicionalismu a paleokonzervatismu jsou kritizováni pro odklon od mnohých starých a osvědčených zásad klasického konzervatismu. S pojmem „neokonzervatismus“, užitým údajně socialistickým publicistou Michaelem Harringtonem v roce 1973 jako nadávka, se nakonec mnoho neokonzervativců ztotožnilo. Počátek neokonzervatismu je obvykle spojován se vznikem časopisu *Public Interest*, založeným v roce 1965 Danielem Bellem and Irvingem Kristolem. Za klasika neokonzervatismu se obecně považuje Irving Kristol, „kmotr neokonzervatismu“, který sám naznačuje, že neokonzervatismus je určitou synkrezí a novou syntézou konzervativní a liberální tradice s inspirací ve všech proudech konzervatismu, v klasickém liberalismu, libertarianismu a neoliberalismu:

Od Milтона Friedmana se neokonzervatismus naučil docenit síly tržní ekonomiky jakožto motoru ekonomického růstu. Od Friedricha Hayeka se naučil docenit důležitou pravdu – totiž, že sociální instituce, ač jsou produktem lidské činnosti, jen zřídka jsou člověkem vědomě vykonstruované. Od kulturních konzervativců a od politického filozofa Leo Strausse se naučil docenit význam předkapitalistické morálky a filozofických tradic.⁶⁷

⁶⁷ Srov. Irving KRISTOL, *Reflections of a Neoconservative: Looking Back, Looking Ahead*, New York: Basic Books, 1983, s. xii.

Má taktéž zato, že poté co konzervatismus v USA prošel v 50. letech stadiem obnovy tradičního konzervatismu a byl posílen a umocněn silnou neokonzervativní vlnou, vznikl v reaganovské éře následnou syntézou nový konzervatismus založený na religiozitě a morálce. Pojmy „konzervativní“ a „neokonzervativní“ tak podle něj od té doby splývají téměř k nerozeznání.⁶⁸ To je samozřejmě názor, vůči kterému se paleo-konzervativci ohrazují a považují neokonzervatismus za odchylku od tradice konzervatismu.

Pro velkou část neokonzervativců je typické, že během svého života prošli jakousi konverzí od ideálů socialismu či levicového liberalismu ke konzervatismu a k živé religiozitě, kterou obvykle interpretují jako reakci na kulturní a morální úpadek, jehož nositelem byla neomarxistická Nová levice spojená se studentskými revoltami v pozdních 60. letech a s nimi souvisejícími fenomény „narkotické a sexuální revoluce“. Oproti starému konzervatismu, který sice uznával důležitost náboženství jako tradici a nezbytný zdroj morálky lidí, neokonzervatismus považuje religiozitu za revoluční sílu, která má potenciál proměňovat etablované instituce a mít zásadní vliv na politiku. Revoluční étos a aktivismus je oním zásadním rysem, kterým se neokonzervatismus odlišuje od tradičního konzervatismu a bývá od něj zásadně kritizován. Kritikové tento rys mimo jiné připisují osobní minulosti jednotlivých neokonzervativců, kteří často prošli konverzí od aktivistických forem liberalismu a socialismu, přičemž si ponechali část jejich dědictví. Další podstatné rozdíly kritizované tradičními konzervativci související s aktivismem a revolučním charakterem neokonzervatismu jsou obvykle uváděny tyto – podpora intervencionismu USA v globální podpoře šíření svobody a demokracie západního typu, podpora aktivistických válečných doktrín USA, silný antikomunismus, radikální a bezvýhradná podpora státu Izrael, podpora kulturní „kontrarevoluce“ ze strany státu, efektivní sociální politika spočívající v reformě, nikoli zrušení sociálního státu.⁶⁹ V tomto smyslu částečně platí, jak si všímá Stephen Krason, že neokonzervatismus je v zásadě vzkříšením „starého liberalismu“ Demokratické strany spojené s érou Franklina Roosevelta, Harryho Trumana a Johna F. Kennedyho,

⁶⁸ Srov. Irving KRISTOL, „Americký konzervatismus 1945–1995,“ in Irving KRISTOL a Norman PODHORETZ, *Chvála neokonzervatismu*, Praha: OI, 1996, Bulletin č. 60.

⁶⁹ Srov. Norman PODHORETZ, „Chvála neokonzervatismu,“ in Irving KRISTOL a Norman PODHORETZ, *Chvála neokonzervatismu*, www.obcinst.cz/chvala-neokonzervatismu [cit. 17. 7. 2013].

čímž je vysvětlen i důraz na aktivismus neokonzervativců v sociální politice a zahraničních vztazích. Tyto oživené prvky starého liberalismu, které se stavěly proti novému směřování Demokratické strany v 60. letech 20. století, se pak staly integrální součástí konzervativního mainstreamu.⁷⁰

Pro neokonzervatismus je taktéž příznačné (a pro jeho kritiky často signifikantní), že jeho původní stoupenci se nerekrutovali z tradičních etablovaných protestantských církví Ameriky, ale nejčastěji právě z židovství a zejména katolicismu. Sám jeden z klíčových protagonistů neokonzervatismu Norman Podhoretz na toto upozorňuje, dokonce s důrazem na dominantní vliv katolíků:

Neokonzervatismus se obvykle považuje za hnutí newyorských židovských intelektuálů – a je nepochybné, že dřívější radikálové, z nichž se stali neokonzervativci, byli většinou intelektuálové židovského původu, kteří z New Yorku pocházeli nebo tam pracovali. Jakkoli však může mít toto sociologické vymezení svou cenu, chtěl bych ukázat, že liberálové, které realita přemohla a dohnala k neokonzervatismu, většinou židovský původ neměli – James Q. Wilson, Daniel P. Moynihan, Jeane Kirkpatricková, Michael Novak, Richard J. Neuhaus, William J. Bennett či George Weigel. A ještě pro zpřesnění vymezení dodejme, že to až na Jeanne Kirkpatrickovou a Richarda Neuhausa nebyli Židé, ale byli to katolíci. Neuhaus se ostatně později z krátkého seznamu výjimek vyloučil, poněvadž opustil luteránskou církev a konvertoval k Římu.⁷¹

Za neaktivnější a na katolické sociální myšlení nejnervnější neokonzervativce jsou považováni zejména Michael Novak, dále pak Richard J. Neuhaus, George Weigel a taktéž Robert A. Sirico. Neuhaus (zemř. 2009) a Sirico jsou katoličtí kněží, Weigel a Novak jsou katolickými laiky. Kromě zásadního vlivu na americký neokonzervatismus všichni zásadně ovlivňují debatu v kontextu celku současného katolicky orientovaného politického, ekonomického a sociálního myšlení ve světě. Jejich aktivity zahrnuje zejména rozsáhlá publikační činnost a organizace „think tanků“. Sirico je zakladatelem *The Acton Institute for the Study of Religion and Liberty* a časopisu *Religion & Liberty*, Neuhaus je zakladatelem *Institute for Religion and Public Life* a editorem časopisu *First Things*, Weigel je spojen s institutem *Ethics and Public Policy Center*.

⁷⁰ Srov. Stephen M. KRASON, *Liberalism, Conservatism, and Catholicism: An Evaluation of Contemporary American Political Ideologies in Light of Catholic Social Teaching*, s. 24.

⁷¹ Norman PODHORETZ, „Chvála neokonzervatismu“.

V českém prostředí je nejznámějším americkým neokonzervativcem Michael Novak. Česky vyšly v 90. letech, kromě několika drobnějších statí, celkem čtyři Novakovy knihy,⁷² mezi nimiž se nejvíce proslavila kniha *Duch demokratického kapitalismu* (1992, orig. 1982). Novak byl zejména v 90. letech hojně recipován a komentován v kontextu debaty o interpretaci tzv. sociální nauky církve a úvahami o její konvergenci s liberální tradicí. Tato diskuse o vztahu katolicismu, ekonomiky a politiky je do velké míry rekapitulována v knize Petra Fialy *Katolicismus a politika – O politické dimenzi katolicismu v postmoderní době*.⁷³ Dosud nejucelenější prezentací a reflexí Novakova díla, ovšem orientovanou zejména na jeho teologický rozměr, je kniha *Michael Novak a jeho projekt teologie demokratického kapitalismu* (2009).⁷⁴ Novak se ve svém díle orientuje zejména na obhajobu „demokratického kapitalismu“, a to i jeho globalizované formy, dále proslul taktéž obhajobou zahraniční politiky George Bushe ml., včetně vojenských intervencí po 11. září 2001. Novak svým dílem i dalšími aktivitami aktivně usiluje o prosazení a uplatnění neokonzervativní vize v prostoru celého katolického sociálního a politického myšlení. Někdy bývá zmiňován i jeho nepřímý vliv na formování oficiální doktríny – sociální nauky církve.⁷⁵

2.3.3 Katolický paleokonzervativní proud

V širokém slova smyslu můžeme považovat pojmy tradicionalistický konzervatismus a paleokonzervatismus za široce se překrývající, ačkoli i v rámci tohoto spektra samozřejmě probíhá debata a spor o různých důzrazech na jednotlivé principy konzervatismu. Pojem paleokonzervatismus, který zdůrazňuje staré tradice konzervatismu, je zjevným pojmovým pokusem o zásadní vymezení vůči neokonzervatismu a jeho ambi-

⁷² Michael NOVAK, *Duch demokratického kapitalismu*, Praha: Občanský institut, 1992. Michael NOVAK, *Filosofie svobody*, Praha: Vyšehrad, 1998. Michael NOVAK, *Katolické sociální myšlení a liberální instituce*, Praha: ČKA, 1999. Michael NOVAK, *Vyznání katolika*, Brno: CDK, 1995.

⁷³ Srov. Petr FIALA, *Katolicismus a politika: O politické dimenzi katolicismu v postmoderní době*, Brno: CDK, 1995.

⁷⁴ Roman MÍČKA, *Michael Novak a jeho projekt teologie demokratického kapitalismu*, Brno: L. Marek, 2009.

⁷⁵ Srov. kupř. Robert. A. SIRICO, „Ekonomické kořeny encykliky ‚Centesimus Annus‘,“ in *Liberalismus konce 20. století: Sborník z konference Praha 3. – 4. dubna 1992*, Praha: Občanský institut, 1994, s. 70.

cím ovládnout americký konzervativní mainstream, má tedy jej smysl používat zejména v kontextu opozice vůči neokonzervatismu.

V rámci tradicionalistického konzervatismu panuje široká shoda na odmítání přínosu neokonzervativních specifik, ovšem již ne kupříkladu v míře akceptace přínosu libertarianismu či v hodnocení kvalit odkazu Americké revoluce a amerických politických institucí. Pokud se omezíme na příklady konzervativců katolické orientace, na prvním místě můžeme zmínit již vícekrát citovaného Russela Kirka, který je dokonce často považován za hlavní postavu amerického tradicionalistického konzervatismu. Kirk jako tradicionalista odmítá konvergence konzervatismu s libertarianismem⁷⁶ a zcela odmítá přínos neokonzervatismu. S neokonzervatismem se vyrovnává ve slavném článku *The Neoconservatives: An Endangered Species* (1988),⁷⁷ kde některé neokonzervativce sice chválí za propagaci myšlenek konzervatismu a morálky, ovšem vcelku je považuje za nebezpečnější než marxisty či liberály, protože podle něj rozkládají konzervatismus zevnitř svou reinterpetací jeho dědictví. Vyčítá jim ideologické myšlení, kvazináboženskou propagaci demokracie a kapitalismu, důraz na aktivistickou zahraniční politiku a obhajobu neamerických zájmů (Izrael). Kirk na druhé straně není ultra-traditionalistou (jako třeba Bozell), uznává totiž kvalitu amerických institucí a dědictví Otců zakladatelů, jak prokazuje kupříkladu obsáhle v knize *The Roots of American Order* (1974),⁷⁸ i když jeho postoj k institucím svobody, demokracie a svobodné ekonomiky je obezřetný.

Zmíněný Brent Bozell (1926–1997), kterého lze považovat za příklad ultra-traditionalismu, byl původně jedním z aktivních tvůrců konzervativního mainstreamu v 50. letech (údajně sepsal slavnou knihu senátora Goldwatera *The Conscience of a Conservative* [1960]), v 60. letech však svůj konzervatismus posunul do roviny sympatií s katolickým korporativismem či „teokratickým fašismem“, začal sympatizovat s Frankovým režimem ve Španělsku,⁷⁹ kam se s rodinou dokonce dočasně přestěhoval. Americký projekt a politický systém postavený na osvícenských, liberálních a demokratických základech (i v jeho konzervativní interpretaci)

⁷⁶ Srov. Russel KIRK, *Střízlivý pohled na libertariány*, Praha: Občanský institut, 2002, Bulletin č. 133.

⁷⁷ Srov. Russel KIRK, „The Neoconservatives: An Endangered Species,“ www.policyarchive.org/handle/10207/bitstreams/13324.pdf [cit. 30. 1. 2012].

⁷⁸ Russel KIRK, *The Roots of American Order*, Wilmington: ISI Books, 2003.

⁷⁹ Srov. MEYER – JOCH, *Vzpouře proti revoluci dvacátého století*, s. 203.

začal považovat za příliš liberální a sekulární. V roce 1966 založil časopis *Triumph* (1966–1975), platformu pro ultrakonzervativní katolicismus, přičemž se rozešel s časopisem *National Review*, a tudíž i se svým příbuzným (švagrem) Buckleyem. Aktivně vystupoval proti některým modernizačním trendům v katolicismu, zejména proti sociálnímu myšlení papeže Jana XXIII. a jeho encyklikám *Mater et Magistra* (1961) a *Pacem in terris* (1963), které považoval za levicové, progresivní a nekonzistentní s autentickým katolicismem. Stavěl se také proti reformám Druhého vatikánského koncilu (liturgické reformy, ekumenismu apod.). V ekonomické oblasti se stavěl proti liberálnímu kapitalismu a prosazoval ideje korporativismu a distributivismu.⁸⁰ Za další stoupence ultra-tradicionalismu lze považovat kupříkladu Warrena H. Carrola (1932–2011) a publicisty kolem institutu *The Society of Catholic Social Scientists*⁸¹ a časopisu *Catholic Social Science Review*.

Za nejvýznamnějšího a nejvlivnějšího představitele amerického katolického paleokonzervatismu je možné považovat Patricka J. Buchanana, který je českému čtenáři znám zejména překladem své knihy *Smrt Západu: Jak vymírání obyvatel a invaze přistěhovalců ohrožují naši zemi a civilizaci* (2004, orig. 2001).⁸² Buchananovo dílo nebylo v českém prostředí dosud šířeji recipováno, komentováno a reflektováno. Příležitostně, zejména v souvislosti s teorií mezinárodních vztahů, bývají jeho názory zmiňovány jako pohledy typického představitele konzervativního amerického izolacionismu.⁸³ Buchanan býval vlivným členem Reaganovy administrativy, avšak s nástupem George Bushe st. se postupně vůči republikánskému mainstreamu vymezoval a kritizoval sílící vliv neokonzervatismu, který se projevoval zejména úsilím republikánů o aktivistickou zahraniční politiku a vytváření Nového světového řádu v liberálním duchu. Optimismus neokonzervativních autorů ohledně zvyšujícího se kulturního a politického vlivu katolicismu v USA Buchanan rozhodně nesdílí. Oproti Neuhausovi, který hovoří o přicházejícím americkém dě-

⁸⁰ Srov. Warren H. CARROL, „In Memoriam: L. Brent Bozell,“ www.catholicsocialscien-tists.org/CSSR/Archival/1997/1997_323.pdf [cit. 30. 1. 2012].

⁸¹ Srov. www.catholicsocialscientists.org.

⁸² Patrick J. BUCHANAN, *Smrt Západu: Jak vymírání obyvatel a invaze přistěhovalců ohrožují naši zemi a civilizaci*, Praha: Mladá fronta, 2004.

⁸³ Srov. Pavel BARŠA, *Hodina impéria: zdroje současné zahraniční politiky USA*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2003, s. 68–69. Pavel BARŠA, a Ondřej CÍSAŘ, *Anarchie a řád ve světové politice: Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů*, Praha: Portál, 2008, s. 422.

jinném „katolickém momentu“, ⁸⁴ považuje za „katolický moment“ v dějinách USA 50. léta 20. století, kde podle něj kulturní síla amerického katolicismu vrcholila. ⁸⁵ Na obvyklou otázku, zda úpadek náboženství je obecným trendem, pozorovatelným i v jiných církvích a denominacích v USA a na Západě, nebo zda je jednou z jeho dominantních příčin liberalizace a „přízpůsobení se světu“ (*aggiornamento*) katolické církve inspirované Druhým vatikánským koncilem, odpovídá Buchanan jednoznačně – liberální reformy přispěly výrazně k úpadku katolicismu, setrvání na předkoncilních pozicích, jak ve věcech víry a mravů, tak v liturgické praxi, by bylo správnou cestou k zachování vlivu katolicismu. Svě základní teze představuje v knihách *The Great Betrayal: How American Sovereignty and Social Justice Are Being Sacrificed to the Gods of the Global Economy* (1998) ⁸⁶ a *A Republic, Not an Empire: Reclaiming America's Destiny* (1999), ⁸⁷ v nichž se hlásí k tezím politickému a ekonomickému nacionalismu, tyto dále rozvíjí v dalších dílech a stává se tak hlavním a nejvlivnějším představitelem tohoto názorového proudu.

Zajímavým fenoménem je nová generace autorů, kteří jsou kulturně tradicionalisticky orientovaní, zároveň jsou libertariáni stavící na odkazu Misesa a Hayeka, ale v žádném případě se neztotožňují s neokonzerwatismem. Příkladem je Thomas E. Woods (nar. 1972), známý již i v českém prostředí interpretací nedávné finanční krize v duchu Rakouské ekonomické školy v knize *Krach* (2009) ⁸⁸ či knihou *Jak katolická církev budovala západní civilizaci* (2005). ⁸⁹ Proslul knihou *The Church and the Market: A Catholic Defense of the Free Economy* (2005), ⁹⁰ zároveň je tvrdým obhájcem tradicionalistického katolicismu a předkoncilní liturgie. Příkladem je jeho kniha *Sacred Then and Sacred Now: The Return of the Old Latin Mass*

⁸⁴ Srov. Robert J. NEUHAUS, *The Catholic Moment: The Paradox of the Church in the Postmodern World*, s. 283.

⁸⁵ Srov. Patrick J. BUCHANAN, *Suicide of a Superpower: Will America Survive to 2025?*, New York: St. Martin's Press, 2011, s 88.

⁸⁶ Patrick J. BUCHANAN, *The Great Betrayal: How American Sovereignty and Social Justice Are Being Sacrificed to the Gods of the Global Economy*, New York: Little, Brown, 1998.

⁸⁷ Patrick J. BUCHANAN, *A Republic, Not an Empire: Reclaiming America's Destiny*, Washington, D.C.: Regnery Publishing, 2002, Orig. 1999.

⁸⁸ Thomas E. Woods, *Krach: Příčiny krize a nápravná opatření, která ji jen zhoršují*, Praha: Dokořán, 2010.

⁸⁹ Thomas E. Woods, *Jak katolická církev budovala západní civilizaci*, Praha: Res Claritatis, 2008.

⁹⁰ Thomas E. Woods, *The Church and the Market: A Catholic Defense of the Free Economy*, New York: Lexington Books, 2005.

(2007).⁹¹ Neokonzervatismus odmítá z tradicionalistických pozic zejména pro jeho agresivní zahraničně-politickou agendu globálního šíření demokracie, odmítá i to, že by neokonzervativci byli věrnými libertariánskými zastánci svobodného trhu a slabého státu, a jejich aktivistické úsilí připisuje inspiraci v progresivním liberalismu.⁹²

ZÁVĚREM K POJMU „AMERICKÝ POLITICKÝ KATOLICISMUS“

Pojem politický katolicismus je obvykle spojovaný spíše s evropským historickým kontextem. Ve Spojených státech v minulosti nedocházelo a dodnes nedochází k politické organizaci podle konfesního klíče, což byl naproti tomu vývoj pro Evropu typický. V Evropě vznikaly v 19. a 20. století křesťansky orientované strany podle teorie konfliktních linií (*cleavages*) na funkcionální konfliktní linii stát–církve. Byly obvykle v úzkém sepětí s katolickou církví a hájily její zájmy, případně zájmy katolických voličů. I když posledních několik desetiletí je ve znamení „rozmrznutí“ (*unfreezing*) těchto sociálních zlomových linií, stále si křesťansky orientované strany udržují určitou afinitu vůči katolicismu, či alespoň některým axiomům jeho sociálního učení, i když vazba na instituce církve je pouze formální, nebo už vůbec žádná. Situace ve Spojených státech, kde pro vývoj je typické apriorní oddělení institucionálního náboženství a politiky, nikoli tedy jejich postupné odlučování jako v Evropě, nebyl prostor pro vznik nábožensky či konfesně orientovaných politických stran. Další ze zásadních příčin je silná pluralita, diverzita a nehomogenita náboženského prostředí v USA, v němž žádná konkrétní konfese nebyla dominantní.

Pojem politického katolicismu jako by tedy v americkém prostředí neměl konkrétní historické precedenty a nebyl snadno definovatelný. Pojem politického katolicismu, pokud vůbec, je tedy třeba užívat v určitém širším a přeneseném slova smyslu jako jakoukoli formu interakce mezi katolicismem a politikou v širokém slova smyslu, tak jak jej kupříkladu užívá Petr Fiala v knize *Katolicismus a politika: O politické dimenzi katolicismu v postmoderní době* (1995) – katolicismus jako pojem, který do-

⁹¹ Thomas E. Woods, *Sacred then and sacred now: The return of the old Latin Mass*, Fort Collins, CO: Roman Catholic Books, 2008.

⁹² Srov. Thomas E. Woods, „The Split on the Right,“ www.lewrockwell.com/woods/woods20.html [cit. 30. 1. 2012].

káže ve své obecnosti postihnout všechny institucionální, ideové, kulturní a náboženské aspekty souvislosti s politikou, ať již jsou ze strany institucionálních struktur katolické církve aktivně podporovány, nebo jsou autonomním vyjádřením těch, kteří se k takové inspiraci jen hlásí, nebo jsou s ní tradičním způsobem spojeni.⁹³ Podobně takto katolicismus definuje i jiný český odborník na politický a kulturní katolicismus Jiří Hanuš, pod široký pojem katolicismus zahrnuje „různé oblasti lidské tvořivé činnosti, která může, ale také nemusí být v přímém vztahu a sepectí s katolickou církví, jejími dějinami, naukou a aktivitami.“⁹⁴ Ačkoli tedy pojem *americký politický katolicismus* nenajdeme obvykle jako etablovaný analytický termín, můžeme jej užít jako označení pro jakoukoli politickou aktivitu či politický koncept nositele, který je přímo či nepřímo s katolicismem jako institucionalizovaným náboženstvím spojen. Někdy je taktéž užíván pojem *Social Catholicism*,⁹⁵ který sice pojmově odkazuje na vztah katolicismu a společnosti v širokém slova smyslu, ovšem jeho užití bývá omezeno spíše na určité formy sociálního aktivismu, církevní péče, nebo je příliš zatížen interferencí s pojmem křesťanského socialismu.

Rozvržení volebních preferencí mezi americkými katolíky, které do velké míry odpovídá preferencím celku americké společnosti, zároveň vzbuzuje otázku, do jaké míry je katolicismus „o sobě“ determinantou volebního chování. Některé průzkumy naznačují, že v širokém slova smyslu není možné hovořit o typickém katolickém voliči, protože katolíci jako sociální skupina ve svém celku nevykazují výrazné názorové odlišnosti od zbytku populace (jako kupříkladu v silně morálně a hodnotově podbarveném tématu potratů a výzkumu kmenových buněk).⁹⁶ Některé průzkumy dokonce naznačují, že američtí katolíci jako celek jsou dokonce v typicky kontroverzních otázkách rozdělujících americkou společnost (práva gayů apod.) názorově liberálnější než americký průměr.⁹⁷ Tato fakta naznačují, že spíše než prostou příslušnost ke ka-

⁹³ Srov. FIALA, *Katolicismus a politika*, s. 10–11.

⁹⁴ Jiří HANUŠ, *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, Brno: CDK, 2005, s. 8.

⁹⁵ Např.: Richard GRIBBLE, „Social Catholicism engages the American state: The contribution of Archbishop Edward J. Hanna,“ findarticles.com/p/articles/mi_hb3244/is_4_42/ai_n28808287 [cit. 30. 1. 2012].

⁹⁶ Gallup.com, „Catholics Similar to Mainstream on Abortion, Stem Cells: Catholics actually more liberal on some issues,“ dostupné na law-journals-books.vlex.com, odkaz goo.gl/EpZb5q [cit. 30. 1. 2012].

⁹⁷ PUBLIC RELIGION RESEARCH INSTITUTE, „Report: Catholic Attitudes on Gay and Lesbian Issues: A Comprehensive Portrait from Recent Research,“ publicreligion.org/re-

tolicismu hrají v rozhodování voličů jiné faktory (míra participace na náboženském životě, etnická příslušnost, sociální zařazení ve společnosti apod.). Na straně druhé však není možné pominout dlouhodobý trend přesunu nábožensky aktivních katolických voličů od demokratů k republikánům, který se po dílčích výkyvech potvrdil i při posledních prezidentských volbách (2012).

Katolicismus v USA může být považován za jakousi laboratoř idejí a nástin možných perspektiv směřování politického katolicismu ve světě. Pestrobarevnost a pluralita amerického politického katolicismu je inspirující pro posuzování kontextu evropského a českého. Takové téma by vyžadovalo samostatnou podrobnou studii. Dodejme pouze, že v českém prostředí je širší debaty a takové plurality podstatně omezenější, jelikož zde dosud neprobíhají v silné míře společenské procesy, které by bylo možno považovat za obdobu americké společenské „kulturní války“. S postupným rozpadem tradiční vazby katolicky orientovaného voliče na KDU-ČSL se však v určité perspektivě zdá taková pluralita nabývat obdobných kontur a antagonismů.

The Historical Context and Contemporary Forms of American Political Catholicism

Key words: American Political Catholicism; Catholics in the USA; Catholic Social Thought; Christianity and Politics; Liberal Catholicism; Conservative Catholicism; Culture War

Abstract: This article deals with the historical and current forms of political expressions of Catholicism in the USA. With a focus on the specific role of religion in the American political context, and on the historical development of the American Catholic community, it explores the plurality of opinions on the application of values which arise from Catholicism in the social and political setting. The context of ideological orientations and personalities are included both from the areas of the liberal Catholic and conservative Catholic – neoconservative and paleoconservative – spectrum.

PhDr. Roman Míčka, Th.D.
Katedra etiky, psychologie
a charitativní práce
TF JU
Kněžská 8
370 01 České Budějovice